

N. IORGA

CLEOPATRA

PIESA IN 5 ACTE

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ” BUCUREȘTI

ACTUL I

(O odaie în palatul din Alexandria).

SCENA I

CLEOPATRA, APAMEIA, ARSINOE

CLEOPATRA (obosită) S'a dat mulțimii ceia ce mi-a cerut?

APAMEIA E greu!

Ce nu cere mulțimea din această cetate?
În orice daruri vede o parte din tot ce
S'ar cuveni imensei ei sete de plăcere.
Și-s schimbători! Dorința de azi, mâni e desgust:
Ar vrea ca într'o clipă să-i fi gâcit tot gândul...

CLEOPATRA Gândul de mâni, nu gândul de azi...

APAMEIA (râzând) Ba chiar așa!

Și știu ce vor? Atâta cât știe apa mării
De ce se face neagră ca noaptea'n miez de zi
Și în adânc de noapte lucește ca oglinda...

CLEOPATRA (pe gânduri) Ca marea e și omul. Așa ești tu, —
da, tu,

Sfătuitoarea'n care mă'ncred mai mult ca'n mine,
Bătrâna cugetare în tânăr, fraged trup ...
Așa-s și eu ... Dar Marea, schimbându-se, ascultă
De tot ceia ce trece în cer asupra ei,
Așa și noi ... Asupra noastră se mișcă soarta.
Bărbatul împotriva îi stă, granit de stânci,

Iar noi de bucuria altui suflet zâmbim
 Și ne'ncruntăm de ceia ce fierbe 'n alte inimi...

APAMEIA E drept, dar, când nu este pe cer nici stea,
 nici nor,
 Ci negură'nfăsoară ce este să mai vie
 Și între bălți și valuri nu mai deosebești,
 Atunci...

CLEOPATRA Atunci ca tine împarți altora sfaturi.

APAMEIA Dar dacă o regină se află'n starea mea?
 Dacă nu-i un luceafăr în cer s'arăte calea
 Și nici de o furtună nu are-a se feri,
 Ci trece-o zi ca alta, cu-aceleași seci plăceri?

CLEOPATRA (visătoare)... Aceiași robi ce ziua și-o 'ncep în adorare,
 Aceleași fețe care s'apleacă spre pământ
 Și ling cu limba praful ce-ți sare supt picioare,
 Aceiași soli din toată lumea ce-ai moștenit,
 Cu darurile 'n mână, ce tremură de frică:
 Aur nubian și pietre scumpe din munți pustii
 Și fildeşul ce vine adus de caravane,
 Mărgăritare prinse în funduri de abis,
 Gazèle îmblânzite și lei ținuți în lanțuri,
 Și multele mantale din purpură de Tir
 Și juvaiere-asupra căror trudit-au anii
 Și zei căzuți din slava lor prin voința mea...

ARSINOE Voința ta divină, o fiică a Isidei,
 Icoan' a frumuseții zinelor din Olimp,
 Simbol al tinereții ce nu se vestejește,
 Mister ce treci prin lume, sfînțind în cale tot:
 Mă 'nchin măririi tale, zeiță și regină...

CLEOPATRA (ironic) Uitam și lingușirea din buze de amici:
 Ori nu mi-e dat și mie să aflu adevărul?...

Mint toți... Nu, taci!... Nu-i unul în față-mi să
nu mintă.

Mint ca să mă înșele și ca să-mi placă mint,
Și mint și ca să-și facă doar numai obiceiul,
Ca tine...

ARSINOE

Dar, regină, cutez a te iubi
Și-o vei vedea și până la ceasul morții mele...

CLEOPATRA

De ce ar fi să fie a ta mai timpurie?
Doar zei ca noi în Orcul cel negru merg și ei
Și Cèrber îi așteaptă lătrând și mai cu poftă.
În cumpăna lui Minos coroanele nu trag
Mai greu la cântăreală decât un pumn de țernă..
Urât mi-e, Apamee! O, cât mi-e de urât!
O, vechiul rege care trecu prin foc cetatea:
I-au zis nebun, dar poate că n'a fost vinovat
Decât pentru pasiunea care-i fierbea în suflet,
De-a da lumii o faptă cum alta n'a mai fost
Ori de-a vedea în juru-i priveliști fără samăn...
(se aude vuiet afară)

APAMEIA

Iar strigă... Nu li-ajunge tot ceia ce li-ai dat?
Spectacole de fiare ce se rupeau în dinți,
Întreceri de galere pe Nilu-aprins de focuri,
Negrii târâți în lanțuri alătura de câni,
Rostogoliri de țeste țîșnite supt secure...
N'ajung atâtea daruri venind din mâna ta?
N'ajunge revărsarea de milă nesfârșită?...
(același vuiet)

Să dau de știre străjii să-i facă a tăcea?
S'arunc arcașii Curții asupra'nvălmășelii?
Să-i fac să'nvețe cinstea care ți-o datoresc?

CLEOPATRA

Nu, nu, lasă-i în pace... Ce sunet grav și-adânc!
În șuierul furtunii nu este-o maiestate

Ca asta... Dacă stâncă în stâncă s'ar lovi
 Supt trăsnetul ce munții i-ar sfărâma în două,
 Așa ar fi... Putere nu este ca a lor.
 Când sufletele strigă supt biciul patimii,
 Nu-s ei acei ce unda de urlete-o ridică :
 Mai mulți vorbesc printr'înșii, toți cari-au suferit
 De pe urma puterii ce-i prinsă'n acest semn.
 (arată pșentul de pe fruntea ei)
 Și, cum nicio durere nu trece pe deplin,
 S'adună rămășița atâta de puternic,
 De trebuie, și'n clipa când mori, să o admiri...
 Voinică e mulțimea din draga mea cetate!
 Ce mândri-s la mânia acești Alexandrini!
 Perdelele în lături!.. Să-i tot ascult! Să-i văd!
 (strigătele cresc)

APAMEIA

Mă tem, regină... Ura nu știe ce-i respectul,
 De-atâtea ori și temple au ars de mâna lor,
 Nu s'au sfiit să-și facă din zeii vechi, odoare.
 Să ne dăm într'o parte... Ascultă ce-ți doresc...
 (indignată) Moarte zeiței noastre? Moarte? O, câni
 nemernici!

CLEOPATRA

Ce știi tu de primejdii? Dar eu am îndurat
 Copilă încă alte lucruri și mai grozave...
 De tată și de mamă orfană am rămas,
 Fiind zeiță, zeul mi-a fost fratele tânăr :
 Am stat în fața astei fiare doi bieți copii,
 Și n'am găsit pe nimeni, un sfat bun să ni deie.
 M'au izgonit din țară apoi sfetnicii răi
 Și m'au vânat din urmă ca pe un puiu de ciută :
 Au curs atâtea lacrimi din acești ochi ai miei
 De-ar fi 'nverzit nisipul pustiei după mine.
 Pe urmă, ah! pe urmă... De ce m'aș mai gândi?...
 Rușine, ce rușine! și, pentru tron, robie.

Făr'a iubi se rupse trupu-mi, și am fost mamă,
Apoi trecui captivă prin barbara cetate:
Zimbiam acelor cari de mine își râdeau,
Căci nu vedeau în mine decât doar o femeie,
Uitând divinitatea pe care-o întrupez.
Vai! Vai! Ce sânge 'n urmă!... Ce sânge!... Cesare!
(Glasuri și mai puternice)

APAMEIA (în genunchi). Să căutăm, regină, un adăpost. Nu-i
vezi
Cum stau să ne ucidă? Soldați, săriți! Mulțimea
Aruncă pietre 'n sala sacrilor Ptolomei.
(pietre cad)

CLEOPATRA Nu, nu, să nu încerce nimeni cu ei puterea
De brațe și de arme, de strigăt și porunci!

SCENA II

ACEIAȘI, SOLDAȚII

CLEOPATRA (către soldați). Ori ați uitat că singur' aice po-
runcește
Regina și că, moartea de și-ar dori-o, voi
N'aveți altă chemare decât să adorați
Zeița ce coboară supt orizontul lumii?
(soldații se retrag)

SCENA III

ACEIAȘI, CESARION

CESARION (îngrozit) Mamă, asupra noastră vin oamenii
cei răi.
Ei au ucis alături de mine — grozăvie! —
Eunucii cari-asupră-mi din voia ta veghiau.
Privește ce stropită de sânge mi-e hlamida...

Credeam că n'oiu ajunge a te îmbrățișa:
Mi-i frig de parcă moartea tot mă cuprinde'n brațe.
(aiurit) Îi vezi? Stau să m'ajungă... (fuge) Mă lași,
mamă, să mor?

(se împiedecă din fugă și cade)

CLEOPATRA (Către Apameia) Pe dânsul nu-l păzește puterea
zeilor.

Odraslă omenească, în el nu e mister,
Și furia nu află într'insu'mpotrivire.
Dar eu, aceia care adânc m'am umilit
Dând naștere acestui fiu al robiei mele,
Eu am de datorie să stau în față-i scut,
Și-așa voiu sta. Sunt mamă numai din faptul
cărnii,

Însă eternitatea mea îl va apăra.

SCENA IV

Cei de sus. EUNUCI, ROBI, FEMEI.

UN EUNUC Mulțimea ne'mpresoară tot mai aproape, doamnă,
Pe scările 'nroșite stă trupul lângă trup:
Din noi perir'atâția pe pragul casei tale!

UN STRĂJER În ganguri nu se află decât puțini ostași:
O clipă, și mulțimea s'a 'nfățișa aice. (iese)

UN SFETNIC Adu-ți aminte ceasul când fratele-ți peri,
În crunta bucurie a gloatei înfuriate,
Care striga pe maluri, când încă se sbătea
Cu-o ultimă sforțare în spumele 'nroșite.

O FEMEIE Luntrași pătrund acuma în sacrul gineceu,
Rânjind se zvârl asupra femeilor speriate:
Răsună 'ntreg palatul de îngrozirea lor.
Mai este - un drum ce duce la port și la corăbii...

CLEOPATRA

Suflete păcătoase!... Proaste făpturi de lut!
Unde n'ajung atâtea, ajung eu singură.

(Face un gest, și perdelele se trag către mulțime)

Ce zei ai rățăcirii azi v'au înebunit?

(strigăte)

Vă zbuciumă puterea Iadului și Typhon

În inimile voastre coboară întunec?

Ori vreți să se ridice puterile cerești

Asupra mișeliei ce-o săvârșiți în contra

Lăcașului în care dorm sacrii Ptolomei?

Supt pasuri criminale nu tremură pământul?

Și vântul din pustie nu s'a pornit din zări

S'acopere rușinea supt galbena-i mocirlă?

Eu vă vorbesc: au nimeni n'are glas de răspuns?

Și din atâtea zgomot v'a ncremenit teroarea?

Cine-i stăpân aici? De cine ascultați?

(tăcere)

(solemn :) În numele puterii pe care-o simt în mine,

Al tainelor pe care le nchid în pieptul meu,

Al regilor din cari eu mă cobor cu trupul,

Vă poruncesc pe-acela acum să mi-l dați,

Căci în adâncul apei peștii din Nil cer hrană!

(se aud strigăte)

GLAS

El ne-a dus în peire... Loviți în el!

GLAS

Pe dânsul!

GLAS

El ni-a furat voința!

GLAS

De el am fost momiți! (mulțimea
zdrobește, în fundul zării, pe instigator)

GLAS

S'a isprăvit, regină. E mort sfătuitorul.

CLEOPATRA

(liniștit) Să se coboare iarăși pacea zilelor bune!
Întoarceți-vă iarăși la traiul fără griji:

- CESARION (uimit) Ce mândră erai, mamă, când li vorbeai. Părea
Că'n juru-ți zboară raze. Ți se'nălța statura
De-asupra'nvălmășelii de parcă sprijinai
Cu fruntea bolta nopții și părul tău prin stele
Se'mpiedeca, iar noaptea de tine asculta.—
O uriașă fiară ținută în cătușe!
Eu am văzut pe unul care-a îngenunchiat
De la întâia vorbă, stând jos până la urmă,
Și-ar fi dorit asupră-i, strivind capu-i, să calci.
Plângeau atâția'n lumea pornită spre omoruri,
Și se uitau la tine femeile așa
Cum în templul Isidei rugându-se se uită.
Tu nu mai erai mama cea bună, și acum
Abia să mă apropiu de tine mă încumet.
Nu te uita la mine așa... (Își acopere ochii ca orbiți
de soare). Tu ești zeița!
- CLEOPATRA Ești tulburat de groaza prin care ai trecut...
Intoarce-te'n cămară și 'ncearcă somnul păcii.
Ce-a fost aici, tu uită, căci ai visat prea rău.
Nu mai veni de-acuma când stăpânesc poporul,
Căci muritorii cari n'au sângele cel sfânt
Nu pot să ție ochii deschiși spre strălucirea
Acestor ceasuri care-s a'lumilor de sus..
- CESARION Dar nu sunt oare fiul tău și al celui care...
- APAMEIA (grăbit) Destul, destul! Nu-i place de dânsul să-i
vorbești.
- CESARION (naiv) Au n'a fost omul care a întrecut pe oameni
Și lumea n'a stat mută în fața voii lui?
N'a stăpânit pământul ca la un semn din deget?
- APAMEIA Cine ți-a spus acestea?

CESARION

Dar cine nu ? Oriunde
E urma lui, și-aice, în fața-mi însăși, cum
E'n inima ta, mamă...

CLEOPATRA

V'am spus să-l luați. E oara
Culcării... Umbra roșă de ce o am trezi ?
N'au fost de-ajuns acele treizeci de răni în carnea-i,
Ca să se isprăvească oriunde rostul lui
Pe scaunul măririi și'n sufletu-mi acesta ?
Ori n'a venit și timpul să fiu eu doamn'aici,
Să nu mai văd străinul și barbarul în fruntea
Acestor țări pe care domnim din neam în neam ?
Nu-i ceasul să se miște 'n sepulcru-i Alexandru,
Să iasă Faraonii din fund de piramizi
Și sfânta Monarhie în scaun să se vadă,
Așa cum i-a fost rostul în miile de ani,
Și să se îplinească voința zeilor ?

SCENA VI

Aceiași, UN STRĂJER

STRĂJERUL

Regină, solul Romei s'a coborât în port.

CLEOPATRA

Un sol ? Cine-l trimete ? Nu-i Roma sfâșiată ?
Nu stau să se ucidă copilul adoptat
Și-acel sutaș cu firea sălbatecă, Antoniu ?
Când ei se rup acasă, la noi mai pot gândi ?

STRĂJERUL

Porfiriu eunucul poate să vă răspundă.

CLEOPATRA

Să între ! (Străjerul iese)

SCENA VII

CLEOPATRA, PORFIRIU

E-adevărată vestea, Regină. A sosit
Solul dela Antoniu și cere să-ți vorbească.

CLEOPATRA (cu pasiune) Dar eu nu-l vreau, în lupta lor n'am
un rost.

Și tulburile valuri romane nu-mi ling țara.

PORFIRIU Regină, amintească-și divinitatea ta
De vremea când, copilă, văzut-ai pe Popiliu
Făcând în juru-i cercul cu bățul și zicând
Că nu iese de-acolo fără răspuns un rege,
Al tău părinte însuși . . .

CLEOPATRA Dar ce era atunci
Roma, și ce-i acum?

PORFIRIU Este aceeași forță,
De și în altă mână. Antoniu stăpân
Este la Tars acum, și el îți cere — Doamne,
Ce greu să spun îmi vine . . .

CLEOPATRA (cu despreț) Un tribut mai crescut,
Ori daruri ca acelea care'mblânzesc pe barbari?

PORFIRIU O nu, gândind la Cesar, el te cheamă pe tine.

CLEOPATRA Ha, ha! Rândașul ăsta de oaste crede că
Ceia ce a fost Cesar se naște-a doua oară
Și că sunt jucăria care odat'am fost
Când m'au adus în pânda de sac și m'au dat roabă
Romanului? Ei bine, *eu* voi găsi un rob. (se ri-
dică dreaptă)
(poruncitor) Să se gătească pompă cum n'a mai fost
vre-odată:

Cătați în Vistieria cea veche, sfărâmați
Morminte milenare, și luați tot aurul:
Podoabele din temple pe trup mi le voi pune,
Zeitei celei nouă doar ele se cuvin,
Și va vedea cu cine are-a face Antoniu.

CORTINA cade încet.

SCENA I

(In palatul din Alexandria)

CHILON (către Isidor) Evreu șiret! Tu toate le spui. Și
pentru noi
Ce mai rămâne oare?

ISIDOR (tare) Spun numai adevărul:
 Cât ce privesc la dânsul, eu mă simt înălțat,
 Imi ies din biata fire la singura-i vedere.
 Ce este Marc'Antoniou? Dar ce nu e? E tot!
 E tot și pentru mine... Și ce-s eu?... Pentru
 tine...
 Nu te'ndoi...

CHILON Dar, bine, nu mă'ndoiesc de loc.

ISIDOR Ne-am înțeles atuncea, de și ești în zăbavă,
 Și pentru noi și pentru acest istoriograf (arată
 la Megastene)
 Al cărui scop e numai să proslăvească omul.

MEGASTENE Dar nu e omul oare, când se chiamă ca el,
 Tovarăș de putere al zeității înseși?

ISIDOR Așa, așa... Cu toții în el zeul vedem
 Și eu îmi plec genunchii întâiu. Mărire ție!

ANTONIU (care până atunci se juca cu un papagal)
 Evreul să se scoale!.. Mi-e scârbă... Auzi tu?
 Am câni cari'nainte-mi știu face sluj mai bine.
 Și-s credincioși... Afară cu tine!.. Ai înțeles!
 Să vie o femeie cu smirnă după dânsul.

ISIDOR (retrăgându-se) Sunt răi zeii pe ziua de astăzi, dar
 ei sunt
 Tot zei... Să am eu parte de ce pot ei să-mi
 deie! (iese)

ANTONIU (către Chilon) Și tu ce faci, eunuce? Aici cin'te-a
 chemat?

CHILON Eu sunt, divine Marce, eunucu-aparitor,
 Și n'am altă misiune decât să fiu de față,
 Smerit, lângă perdeaua unde pot să dispar

De câte ori stăpânul, stăpâna face semnul,
Și, oricând vrea să deie porunci, eu le transmit.

ANTONIU

Și ai tu datorie-a vorbi când nu te'ntreabă?
Poți tu să judeci fapte de care ești străin?
Ai fost tu la vre-o luptă să știi ce e războiul?!
Ci spune, stârpitură, urâtule...

CHILON

Te văd,
Și văd pe Alexandru cel Mare, și în față.
Ți citesc lucruri pe care în cărți nu le pricep,
Dar din a ta privire se'nalță luminoase.
Chilon nu e, Antoniu, un om: el e aici
Ureche care-ascultă și braț ce împlinește,
E ca încălțăminte ce-o porți, ca și hlamida...

ANTONIU

Și sabia... Ori poate te temi de ea?... O vezi?
(îi arată sabia)

CHILON

Păzește-mă, Osiris, de acest instrument!...
Văd sângele pe dânsul și nu doresc s'amestec
Pe-al meu... Chilon s'ascunde, croule... Și
uită-l...

ANTONIU

De este rânduiala palatului așa,
Rămâi... Eu sunt aici... (pentru sine) Sunt oas-
pete, -aș fi soț.
Mai sunt Roman eu oare?... Mai sunt! Și sabia
(o cântărește)
Nu e prea grea când brațul dorit e a cuprinde
Pe cine, sacră Venus? Pe cine? (Către Chilon)
Du-te tu
Și spune... Nu, te roagă... Știi tu cum se vorbește
La Curte... de aceia: de...

CHILON

De Sacra Maiestate.

- ANTONIU Pe buzele-ți un nume cum e al ei nu-l las!...
O roagă... în cuvinte cum cere obiceiul,
Să vie... Nu, să-mi facă favoarea de-a veni.
Căci — să n'audă ăsta! — mi-e sufletul tot plin
De dorul întâlnirii cu cea mai mândră zină...
Așa, așa... Chiar aste cuvinte să le spui:
„De dorul întâlnirii cu cea mai mândră zină“,
Apoi latră pe-alături grecește ce mai știi. (Chilon iese)
O, de-ar putea ca tine Antoniu să vorbească!
Antoniu, care-odată... Parcă mai știu ce-a fost?...
De mult, de mult: odată... Dar e mai bine-acuma...
Cu mult mai bine... Unde mai bine poate fi?
(privește împrejur).
(vede pe Megastene) Ce scrie-acolo ăsta?... Ascultă!
Cum te chiamă?
- MEGASTENE Mă știe Marc'Antoniu, eroul neînvins.
Sunt Megastene. Rostul îmi e să scriu istorii.
- ANTONIU Cin'te-a chemat aice? Eu nu te-am mai văzut.
- MEGASTENE Dar îmi vorbiai acum de luptele'n pustie.
- ANTONIU (adunându-și greu amintirile) Acuma, chiar acum? Se
poate... Luptele...
Da, da, pustia mare... Mulțimea Parților...
Trista umbr'a lui Crassus cerându-și răsbunarea...
Săgețile ce'n juru-mi ca ploaia se'nmulțiau,
Nisipul care morții îi îngropa în sânu-i,
Vedeniile care 'nainte mă vrăjiau, —
Și mai presus de toate ochii lui Alexandru.
- MEGASTENE Regina însăși cere povestea dela tine.
Ori nu-ți aduci aminte?
- ANTONIU (voios) Ba da, ba da! Cum nu!
De-ar cere azi ca lupta s'o ieau iar de la capăt,

Eu aş porni cu dânsa, măcar cu gândul ei,
Şi-aş coborâ'n nisipuri şi o armată 'ntreagă,
(extatic). Ca să aud cuvântul: „Antoniou, eşti viteaz!”,
Şi: „Te iubesc Antoniou...” (murmurând) „Da, te
iubesc, Antoniou”.
(către Megastene) Deci scrie... Dar de unde să,
'ncep?...

MEGASTENE

Din clipa când

În drumul către Carrhae pierdut-ai o legiune.

ANTONIU

Nu, nu, eu n'am pierdut-o!... Vor fi căzut câţiva...
Eu nu-mi omor ostaşii pentru o 'nchipuire.
(cu o curiositate naivă)
Ci scrie!... Şi ceteşte Regina ce ai scris?...

MEGASTENE

În fiecare seară mă chiamă şi ceteşte...
Se înroşeşte-adesea, şi-odată a şi plâns...

ANTONIU

Aşa, aşa... Frumoasă mai e când se'nroşeşte...
Şi lacrima-i, — nu este niciun mărgăritar
Mai limpede ca dânsa şi mai frumos... (se ra-
zimă de tron) Ascultă:
„Când Parţii îl văzură, din nourul fugar
Al cetei călăreţe se desfăcu un singur
Ostaş şi către-Antoniou veni, spuind cuvinte
În limba lor, din care atât se'nţelegea
Că-l chiamă la o luptă ce-ar fi hotărâtoare
Şi fără de alt sânge războiul l-ar sfârşi.
Atunci Antoniou zise: îmi pari a fi un rege,
Şi el răspunse: Ceia ce spui e adevăr,
Dar vrednic eşti ca regii în faţa ta să steie.
Şi dintr'o lovitură eu l-aş fi despicat,
De n'ar fi pus furtuna nisipul între noi.”
Scrie: „Şi-atunci furtuna, geloasă de izbânda
Romanului, nisipul şi-l puse între ei:

Aşa putură Partii să fugă de Antoniu.“
(curios) Şi ce spune Regina când află ce-am făcut?
Vorbeşte de războiul purtat, — ori şi de mine?

MEGASTENE Ea crede — îmi îngădui să nu ascund nimic? —
Că eşti între vitejii acestei vremi întâiul,
Că nu se află nimeni să steie 'n faţa ta,
Că-i o copilărie ce râvneşte Octaviu,
Jucându-se c'un nume de Cesar, pe când tu
Eşti ca şi Cesar însuşi...

ANTONIU (îl prinde de mână) A zis aşa? A zis?
(extatic) Ca însuşi Cesar, Doamne, ce mare fericire!

MEGASTENE Dar e păcat că... Oare cum aş putea să-ţi spun?
Că Roma-i încă simplă'n moravuri şi în carte
Şi că, nutrit într'însa, tu n'ai putea râvni
La ce ţi se cuvine'n ţara lui Alexandru...

ANTONIU Dar, bine, Cesar însuşi, el nu era Roman?

MEGASTENE Ce pot spune de Cesar decât că'n alte vremuri,
Regina, o copilă, fiind o roab'a lui,
El îi vorbia de Iulii, de Venere, străbuna-i...

ANTONIU (mânios) Ce Venere! Poveste! Nişte linguşitori...

MEGASTENE Şi-apoi îl ştii cu câtă artă prindea femeii,
Ce vrajă sta în faţa vrăjilor de aici...
Căci tu află, Antoniu, — ţi-o spune-un priceput —
Aici e loc de vrajă, şi Circe stăpâneşte.
Ca să n'ajungi în urmă-i un leu fără de dinţi,
Un urs fără de labă, un şarpe făr'otravă,
Se cere ca în tine să ai un antidot
Misterios şi, iată, tu nu-l posezi, Antoniu.

ANTONIU (pe gânduri) Grecul este obraznic, dar e adevărat,
Eu nu am antidotul, şi vraja mi-i stăpână.

SCENA II

Aceiași, UN STRĂJER, CLEOPATRA

STRĂJERUL Regina...

MEGASTENE (voinic) Ține-ți firea, viteazule Roman!

CLEOPATRA (în veșmântul lui Isis)
Când Isis se coboară din nourii cerești,
Ea caută să afle un zeu, și ce zărește?
Ostașule, ascultă! Lupta s'a isprăvit.
Trimite-ți legionarii în lagăr sau acasă.
Iar tu, privește'n juru-ți: nu-i un palat roman,
Cu lucruri cumpărate ori prinse la o pradă,
Și nici o imitare sărac'a Greciei.
Au locuit aice zeii în mii de ani.
De vrei să treci o clipă 'n divina locuință,
Rămâi ce-ai fost, iar, dacă vrei altceva să fii,
Desbracă-te de aste piei crude ale luptei,
Aruncă arma care nu-ți poate folosi,
Și-apoi, de poți, învață..., învaț'a fi asemeni
Cu sacrele icoane ce s'au purtat la noi,
Din vremile acelea atâta de bătrâne
Incât nu mai pricepe nimeni povestea lor...

ANTONIU Eu mă închin, Regină, la farmecele tale...

CLEOPATRA Eu n'am un farmec însăși... E farmec împrejur...
Tot e aici un farmec... El m'a crescut pe mine,
Pe mine mă îndreaptă, din el nu pot ieși.
Ce pot face cu tine, străin de-ale lui taine?
Străinule, cu tine ce pot să fac?... Zi: ce?

ANTONIU Ce ai voi, ce'n mine poți să cobori c'un zâmbet.
Vezi, nu aflu cuvinte să spun ce-ar trebui...

- CLEOPATRA Ce-ar trebui, dar mie nimic nu-mi trebuiește..
Ce-mi ești, Romane? Ordin mi-ai dat, și am venit
Îți trebuie Egiptul. Cearcă de-l stăpânește.
Să știi însă că'n cripta-i Alexandru e viu,
Și'n fund de piramide veghiază Faraonii...
Te 'ncumeți? O sărace!... Adu ostași câți vrei,
Încearcă-ți meșteșugul, și să-ți vedem isprava!
Aici mai mari sunt morții și nu-i pot birui
Cei vii, puțini la număr pe lângă ce-s aceia.
Să-i cumperi? Să mă cumperi pe mine cu vre-
un dar?
Ascunse-s în morminte comori fără de număr,
Și nu le-atingem nimeni, atât avem de mult...
De ce-ți lungești șederea aici când cere Roma
Bărbatul care lupta s'o deie c'un copil?...
Te 'ntoarce'n sărăcia Romei, și luptă-te!
- ANTONIU Să nu glumești, Regină, cu Roma. Roma e...
- CLEOPATRA Cuib de ciobani odată, haos de parveniți
Astăzi. Atât! În Roma am fost, și le știi toate...
- ANTONIU (îndignat) Eu voi chema ostașii cari au cucerit
O lume, voi înfige aice acvila,
Și cine-a mai fost roabă, va fi roabă din nou.
- CLEOPATRA (hotărât) Privește-mă! Îți pare că eu înseamnă robia?
Și cată-te pe tine!... Cine e rob, Antoniu?
- ANTONIU (uimit) Nu te uita la mine, frumos monstru uman..
Fică dumnezeiască, dă-te'n lături, mi-i groază
De farmecele tale și li cad în genunchi.
Iartă-mă, o Regină, iartă-mă, Cleopatră.
Tovarășul lui Cesar am fost...
- CLEOPATRA O, nu-mi vorbi
De Cesar... E insultă și însuși acest nume:

Insultă și durere... Iar, când îl pomenești,
Eu mă întorc cu ochii la tine... (batjocoritor) Tu,
și Cesar!
O, doamne, tu și Cesar!... Poate și Alexandru?...
Ridică-te... Genunchii ce 'ncep a'mbătrâni
Ușor prind o răceală pe marmurile scumpe...
Nu, nu, du-te acasă și uită-mă: atât!
Ori, dacă vrei, lovește în zei, lovind în mine
Și pradă, ca și hoții din neamul tău roman,
Palatu 'n care morții divini au stăpânirea...

ANTONIU (indignat) Nu mă jigni, Regină. Nu mă jigni...
O fac!

CLEOPATRA (liniștită) O faci? Crezi c'o poți face? Atunci
nu zăbovi!
Dar, de n'o faci, nici glasul să nu-l ridici, căci,
iată,

Aici lumea-i deprinsă cu alte-apucături...
Pier regii în iatace unde nu-i știe nimeni
Și sângele se spală pe marmuri și porfir,
Iar cei ce-s în afară nu văd decât figura
Transformată de moarte a stăpânului lor.
Iubirile Reginei? Ele rămân ascunse...
Cine se'nvrednicește, dator e a uita,
Iar cine amintește, face un sacrilegiu...
La voi se strigă viața oricui pe pieți și uliți
Și creșterea grecească nu face din Roman
Ce nu e dat să fie prin veacuri de'ngrijire.
Ești mare și puternic, Antoniu. Dar nu ești
Frumos, și nici frumoase purtările mâniei....
Mă iartă... Dac'atâta avut-ai să-mi arăți:
Că farmecul Reginei te-a prins, ce-s vinovată?
Eu nu omor. Omoară ce'n mine e ascuns.
De mori aici, Octaviu-ți va face pomenirea

În Roma depărtată, iar tu vei putrezi
În cimitirul celor străini și fără rude.
E ceasul când pe pragu-mi vin soli din alte țări,
Ca să vadă splendoarea Monarhiei eterne.
Li sunt datoare fața-mi, ce-i aurora lor.
Dar până la plecare ne-om revedea, Antoniu.

ANTONIU Și, deci, n'am rost la Curtea-ți, regină? Tu nu vrei
(violent) Să ni legăm viața?

CLEOPATRA Să o legăm: De ce?
Ai tu o descendență divină neștiută?
Pot asocia cu tine pe zeii întrupați
În mine? Ori prin minte îți trece, o nebune,
Că eu pot fi amanta unui soldat pribeag,
Că sunt o curtesană a taberei romane?
Că trec dela stăpânul de ieri la cel de mâni?

ANTONIU M'ai umilit, Regină, cu atâta cruzime...
Eu mă răsbun pe tine când vreau să te înalț.

CLEOPATRA Cu ce să'nalți pe-aceia care poartă pe frunte
Cununi pe care nimeni altul nu le-a purtat?
Am Memfisul cu stânca pătrunsă de morminte,
Alături de pustie, am munții funerari,
Am zecile de veacuri de stăpânire sfântă,
Mă sprijină din urmă treizeci de dinastii
Bătrâne, și pe urmă trei încă pân'la mine.
Comori sunt în adâncuri, comori răsar la Nil,
Două pustiuri mie-mi trimit daruri imense.
De-mi faci un semn, în apă topesc pietre de preț
Și ard zece palate pentru-a-ți face plăcere.
Și tu vrei să mă cumperi? Cu ce? Cu tine, nu!
Atunci cu ce podoabe, ori cu ce stăpânire?

ANTONIU (trezit) Vorbești de stăpânire? Aceia ți-ar plăcea?

CLEOPATRA (cald) Ce mi-ar plăcea? Doar lumea 'ntreagă supt
picioare...
Visul lui Alexandru din nou îndeplinit...
Siria 'ngenunchiată ca supt Ramses bătrânul...
Povestea lui Sesostriș din nou adusă'n fapt...
Corăbiile mele să aibă Marea 'ntreagă...
Și la un semn din mâna aceasta eu să mișc
Din Ocean și până în Ocean mulțimea...

ANTONIU
Ai înviat cu-aceste cuvinte celalt om,
Romanul. Lumea toată eu ți-o pot dărui.
De la Cirene pân'la Nisibis în pustie
Vei fi singura doamnă. Pe regi i'i stăpâni,
Și, dacă e vre unul să nu te recunoască,
El va peri de însăși mâna ce ți-o întind.
Iar alte părți a lumii le-om avea împreună.
Voiu frânge pe Octaviu ca pe-o biată nuia
Inmugurită, care se crede trunchiu cu vlagă,
Și, când n'or mai fi dușmani, atunci te-oiu-asculta:
Voiu lepăda veșmântul de-ostaș, stropit cu sânge,
În purpura violetă mă voiu înveșmânta,
Vei coborî coroana de aur peste fruntea-mi
Și 'n Roma cea supusă orișicăror porunci,
A'tale și a'mele, ni vom face întrarea
În pompa convenită părechi 'mpărătești
Care își cercetează averea cucerită.

CLEOPATRA (ca înnebunită) Așa, așa, acolo unde m'au umilit
Să fiu stăpână, ochii cei mândri să se plece,
Când vom privi la dâșii, și care nu, voi da
Poruncă să simțească pe gât ce-i ascultarea...

ANTONIU
Și, fiindcă eu astfel în inima-ți pătrund,
Și pot vorbi de lucruri care mi-au fost oprite,
De dragostea smerită ce ți-o am fost purtat,

Va fi ca o odraslă a noastră pruncul tău...

(Cleopatra vrea să-l oprească)

Ascultă, o Regină. Fiu-ți Cesarion

Va fi rege. Alături de noi el va serba

Deplina biruință a domniilor noastre.

CLEOPATRA Oprește-te aice... Nu, taci....

ANTONIU

De ce oprirea,

De-a duce pân'la capăt un vis ce va fi fapt?

CLEOPATRA

(cu îndoială) Destul... Dar cine-mi spune că poți să faci aceasta?

ANTONIU

(hotărît) Din cei veniți cu mine, pe Fronto îl cunoști?

CLEOPATRA

E cel care de-atâtea ori îmi scuti tronul.

ANTONIU

Ei bine-ascultă-l. Oastea rămase'n sama lui

Cât eu am stat supt farmec, nevrednic a o duce;

Cât eu stăteam în lanțuri, el a rămas Roman.

Intreabă-l tu: ți-a spune câți oameni am supt mine

Și care e credința pe care ei mi-o țin. (deschide ușa)

Să vie Marcus Cneius Fronto. Să vie singur!

(către Cleopatra, pierdut) Și, dacă adevărul întreg ți-am spus, atunci

Atunci, Regină...

CLEOPATRA

(rece) Fronto îmi va răspunde 'ndată.

ANTONIU

(cu încredere) Să-l așteptăm. (Fronto apare)

SCENA III

Aceiași, FRONTO

FRONTO

Se poate să te mai văd Antoniu,
Cel mort în strălucirea deplin'a gloriei?

ANTONIU Cel viu în clipa asta. Mai mult ca orișicând.
Dar te-a chemat Regina pentru o întrebare.

CLEOPATRA Fronto, spune-mi cu toată credința-ți de Roman
Aveți o oaste care să poată duce lupta?

FRONTO Zece legiuni așteaptă. Dar nu avem un șef.

CLEOPATRA Și dac'ar fi Antoniu?

FRONTO (entusiast) Cu dânsul luăm lumea.

CLEOPATRA Destul. Va fi aceasta. (Fronto pleacă)

SCENA IV

ANTONIU, CLEOPATRA

CLEOPATRA Pentru întâia oară
Ți se deschide-Antoni, sfințitul gineceu,
Și te așteaptă locul iubirilor divine.

CORTINA

ACTUL III

SCENA I

Un lagăr la Actium.

SEXTUS MURENA, TREBONIUS ARBITER

MURENA

Noi biruim. Antoniu are lumea întreagă.
Ostaș bătrân, în viața-mi eu n'am văzut atât
Freamăt de oaste nouă și-atâta strălucire.
E Asia întreagă aici. Privește numai:
Din funduri libiene cămile și-elefanți,
Negri'n mantale roșii cu arcele în mână,
Blemii de prin pustia Egiptului culeși,
Infățișări ciudate din oazele pierdute...

TREBONIU

Li văd, dar mi se pare atâta de străin
Tot acest fel de oaste...

MURENA

Străin? Dar oare e
Astăzi străin de Roma ceva pe scoarța 'ntreagă?
Ce sunt ei? Lut în care pecetia ni-o punem,
Toiag în care'nfigem același vultur dârz,
Pânză pe care scriem cuvintele latine.
Ai noștri sunt cu toții...

TREBONIU

Nu oare noi ai lor?
Atâta'nvălmășeală mă îngrijește...

MURENA

Bine,
Dar iată că-și dau partea largă regii amici...

Nu-i fund de vale, nu e cetate, nu-i pustiu
 Din care să nu vie forță ajutătoare :
 O tabără se'ntrece cu alta în mulțime
 Și'n gloria gătirii, în pompă și în lux:
 Din Caucas aleargă muntenii ca săgeata,
 Armenia răsfată străjerii ei regali,
 Comagenea și Pontul sunt mândre-a fi aice,
 Din Bosfor vin barbării cu aur pe-umeri goi,
 Sunt Sciți și Traci ce viața o țin întru nimica
 Și'n zborul către ceruri zic imnul triumfal :
 Nu te uita că haina săracă li-i și ruptă,
 Și cel din urmă-și are un suflet de'mpărat;
 Eu simt cum nerăbdarea în inimi li se bate.
 Și'n fund stau ca un nour negru gata de ploi,
 În pâlcuri mici, ușoare, gloatele beduine.
 Învingem, o învingem, Treboniu. Te 'ndoiești?

TREBONIU

Nu de soldați, ci numai de cela ce-i comandă.

MURENA

Antoniu?... Poți tu spune că'ntâiul general
 Din vremea noastră are să aib'o șovăială,
 Că nu ar fi în stare ca pe acest mucos,
 Pe galbenul Octaviu, la patu-i să-l trimeată?
 Ori nu ești veteranul care cu el ai mers
 Până la Parți în fundul Mesopotamiei?
 Nu l-ai văzut pe dânsul de-avalma ostenind
 Prin arșița de soare, prin munții de nisip,
 Mâncând și el o ceapă și-o bucată de pâne?
 Ori n'ai găsit la dânsul cuvântul milostiv
 Când suferiai, și'n luptă vorba de'mbărbătare?
 Nu-i el, Antoniu, ceia ce suntem înșiși noi?
 Și'n biruința-i nu e însăși ființa noastră?
 Poate... Poate, Treboniu, primiși pe cineva
 De dincolo... Și poate momirea-i...

TREBONIU

(ridică capul și-l privește drept în ochi) Nu te las
S'arunci peste credința-mi umbră de bănuială.
Eu nu-l trădez pe dânsul, ci lui eu mă jertfesc.
Căci azi, Murena-i ziua cea de pe urm'a noastră.
Inchină-te la zeii glorioasei dimineți,
Căci te vor lua în poala lor neagră zeii nopții...

(face un gest de rugăciune)

Apollon luminosul și roșie-Auroră,
Ni este rugăciunea de azi un rămas-bun.

(către Murena)

Și, știi, dacă se'ntâmplă să zac rănit în luptă,
Nu mă lăsa pe mâna aspră a unui Gal,
Pentr'un inel de aur să-mi taie degetul,
Ci spintece-se pieptu-mi de-o mână de prieten!

MURENA

Vom spinteca noi piepturi de barbari, și-om trăi,
Iar, la căderea serii, ne-om întâlni noi iarăși
Și, curățind de sânge veșmântul prăfuit,
Vom înălța peânul izbândeii, zeilor...
Auzi, și-acuma-l cântă la noi ca prevestire:

(ascultă și repetă)

Venit-am și-am învins :
Pe câmpul cel întins
Dușmânul zace'n sânge,
Cetatea lui îl plânge.

TREBONIU

Te-ai întrebat ce face Antoniu acum ?

MURENA

Nu l-am văzut și nimeni nu mi-a vorbit de dânsul...

TREBONIU

Așa-i ? Și'n ceia parte Octaviu, necurmat,
Merge din veghe'n veghe și-și recunoaște-ostașii.
Privește grupul care, supt acvile plutind,
E când aici, când colo: Octaviu e'ntre dâșșii.
Cu el e tinereța, care se'ncumetă;
Asupra noastră cade vâlul vremii ce moare.

Sacrei sale persoane vre-o două, trei sesterții.
Mă simt, Mars să mă ierte, și eu un fel de zeu,
Așa încât deseară ne vom întoarce-acasă
La zei...

STRAJER. EGIP. Dar la o parte!... Că doar nu v'a chemat
Să stați la sfat cu dânsul...

TREBONIU De-am fi sclavi, ar fi altfel...

MURENA Să-l respectăm pe dânsul, fiindcă a poruncit
Așa... Dar din privirea-i aş prinde un alt suflet.
Să mergem spre corăbii... Ce minunată flotă!
Stau sutele de vase ca un zăgaz de fier —
Trireme uriaşe în platoşe 'mbrăcate
Şi ce frumos se'mbină străinele colori!

TREBONIU (privind lung la dânsul) Să le privim cu grijă, dragă
comilitone,
Căci în curând se poate ca noi să ne sfârşim
În faţa Mării goale, iar flota să plutească
Spre gloria de mâne...

MURENA O, cobe rea. Destul!

SCENA III

STRAJERUL, SUITĂ SPLENDIDĂ,
EGIPTENI, ANTONIU, MNESICLE (filosof), FRONTO

ANTONIU (confus) Şi zici că toate-s gata?... Deci voi îmi
cereţi lupta?

FRONTO Mă îngrozeşti, Antoniu... Ori tu n'o vrei?

ANTONIU De ce
N'aş vrea-o?... Nu sunt oare şi-acum ca altă dată
Marcu Antoniu?...

FRONTO

Dacă n'ai fi, te-am părăsi.
Da, cum mă vezi, eu însumi, bătrânul tău prieten,
Te-aş părăsi...

ANTONIU

(apăsător) Te-ai duce poate la celălalt?
E magnanim Octaviu, măcar pentru trădare.

FRONTO

Eu nu trădez... Dar omul acel ce ar trăda
Nu are drept pe nimeni să şi-l ceară complice.
Unde m'aş duce? Moartea nu-i oare adăpost
Pentru speranţa noastră, pentru credinţi învinse?
Da, m'aş duce în moarte şi-aş regăsi pe Cesar,
Pe Cesarul cel mare, pe cel adevărat,
Nu pe acesta care se 'mbracă 'n a lui haină
Şi se arată 'ntr'însa cu atâta mai mic.

ANTONIU

Tu nu trădezi, dar soarta... Vezi tu, Fronto,
şi soarta-i...

MNESICLE

Soarta?... Dar ea nu este decât ceva din noi,
Antoniou... Din voinţa noastră trece 'nainte
Puterea care nouă ni pare a veni
De-aiurea... Cugetarea pierdut'a minţii noastre
Pân'la Olimp se 'naltă, s'afundă în Infern
Şi ne 'ngrozim de dânsa, pe când ea nu e alta
Decât curajul nostru ori laşitatea...

ANTONIU

(gânditor) Da.
Ori laşitatea noastră... Dar cine-i vinovat
De laşitatea care îi vine dela altul?...
Ori, stoice, îţi pare că e un laş Antoniu?
(vehement; se aruncă)
Să mergem unde lupta începe! Vreau să fiu,
Între aceia cari azi vor muri, întâiul.

FRONTO

Te pierzi, Antoniu. Unde ţi-i gândul? Dar tu eşti,
Nu jertfa între jertfe, ci şef de biruinţă.

Ostașii tăi așteaptă de mult a te vedea,
Și n'ai venit. Atâta vreme în așteptarea
Ta, obosită-i oastea...

ANTONIU Că-i obosit'o simt,
Asupra mea sosește, și *eu* sunt obosit.

FRONTO Dar nu-i iertat s'o știe nimenea decât tine:
La singura-ți vedere se vor trezi ceilalți
Și vei vedea ce suflet se mai păstrează'ntr'înșii.
Sunt toți acei pe cari i-ai dus până'n deșert
Și s'a umplut întregu-i gol numai cu ființa-ți.

ANTONIU (pe gânduri) Atunci zici tu să mergem?... Doar
știu ce teamă am:
Oare m'ar recunoaște? Zi tu, m'ar recunoaște?

FRONTO Ce vorbă e aceia? Vei fi îmbătrânit...
Li-ar fi rușine oare să-ți vadă cărunțeala
Și dungile durerii săpate în obraz?
Dar nu era și Cesar un om bătrân, și cine
Ar fi văzut într'însul alta decât un foc
Care arde în cale tot ce se'mpotrivește?...

ANTONIU (trist) Mi-s grei ochii, amice, și'n ei focul s'a stins.
(îndoielnic) Și zici să mergem?...

FRONTO Sigur, și să vorbești
în felul
Cum lângă mortul Cesar tu ai vorbit, atunci
Când Roma'ntreagă crima o a'nțeles prin tine...
Să li vorbești!... Octaviu vorbește cu ai săi.
Să ne suim pe dâmbul acesta. 'L vezi de-aici?

ANTONIU (furios) Il văd! Parcă distanța nu mai e între noi...
Il văd pe ticălosul ce și-a călcat cuvântul,
Pe șarpele ce'n sânul credinți-mi lunecând,

Mi-a smuls țara mea însăși, neamul de unde vin
 Și tot prestigiul Romei din care-și face toga
 Războiului de astăzi... (visând) Și-a gloriei de mâni.
 Eu mă arunc asupră-i... Il sfășiiu eu cu mâna
 Aceasta, care încă-i în stare-i a luptă...
 Veniți, veniți! prieteni... Legiunile 'nainte!
 Să sară călăreții arabi în fața lor!
 Aripile să steie gata de 'mpresurare!
 Unde sânt elefanții spre a înspăimânta
 Această 'ngrămădire de ticăloși ce pot
 S'aleagă între mine, Marcu Antoniu, și
 Acel ce nu e'n stare o armă să atingă?

MNESICLE Oprește-te 'n pornirea-ți, suflete chinuit!
 Nu se câștigă astfel victoria, ci numai
 Când intră 'n luptă gândul viteaz și cumpănit.
 Fronto, îndeplinește-ți întreaga datorie.

FRONTO (privind departe) Nu-i vreme de mânie și nici de
 cugetare.
 Nu-i vremea cumpănirii încet și în răgaz
 Asupra celor care se cade a se face.
 Noi am pierdut momentul... Ceilalți au început.

SCENA IV.

Aceiași, UN TRIBUN.

TRIBUNUL (fără a observa pe Antoniu)
 Comilitoni, pornește lupta și n'avem șef.
 Octaviu stă în fruntea oștirii apusene.

FRONTO (grăbit.) Adevărat că toate legiunile-s cu el?

TRIBUNUL Toate, și sunt și Galii, Iberii, o armată
 Cum doar Cesar avuse luptând la Philippi.

FRONTO Rău augur ăst nume în ceasul de acum...

ANTONIU (melancolic) De sigur.. Nu sunt oare Pompeiu?

TRIBUNUL Aici, Antoniu?

FRONTO Mă tem că nu-i Antoniu, ci numai umbra lui.

ANTONIU (ca singur) Pompeiu... Văd visul... Seara pe Mare
se lăsa.
Venia Pompeiu pe luntre, învins, în desperare.
Și valuri zbuciumate parcă-l înștiințau
Să nu caute țermul unde pândia trădarea.
Dar el mergea, căci soarta-l ducea. Vezi, soarta iar!
Și malul dela Pharos în soare strălucia:
Tot portocali'n floare și mirți cu raze'n frunză,
Și cântecele toate pe dânsu-l salutau,
Și lumea bucuroasă striga: Ave Pompei!
Râzând călca pe piatra de marmură. Și-atunci,
(scuturându-se)
Pe Iupiter, mi-e frică, mie, Marcu Antoniu.
L-a 'mbrățișat dușmânul cel rău și l-a străpuns...
M'am deșteptat c'un strigăt și mă durea în coastă
Pe mine. Iar departe un râset răsuna,
Un râset în urechea-mi, rămas din vis, sau poate
Un râset care-alături suna în adevăr,
Un râset dulce 'n care s'adună armonie,
Și n'am voit Regina s'o scol ca s'o întreb
Dacă n'a râs ea însăși...

SCENA V

Acțiași, ALT TRIBUN (desperat)

TRIBUNUL Să apară Antoniu!
Se clatină întâiul șir al oștirilor...

ANTONIU Așa-i? Incepe ceia ce așteptam... Vedeți?...
(hotărât) Ori nu este Labienus acolo pentru mine?

Să-i spuneți că Antoniu e-aici și a văzut
Tot ceia ce pe câmpul de luptă se petrece,
(cu sfortare) Că are siguranța izbânzii, c'a gătit
Intregul plan atâta de până'n amănunt,
Incât nici zeii însiși nu pot a mai schimba
Din soarta bătăliei...
(pierzându-se din nou în reverie)
Regina?

FRONTO

Pe corăbii...

ANTONIU

Sunt multe și frumoase... Norocul e cu ea.
Oriunde-i ea, norocul merge cu flori în mână,
Nu-i om care să poată a i se 'mpotrivi.
Cunosc eu de aceia cari aveau credința
Să ducă după sine în cel mai scump triumf
Pe Cleopatra... Astăzi ce mai sunt ei?... O umbră!
(către Mnesicle) Ce zici tu care Curtea o știi?...

MNESICLE

O osândesc.
Și caut ca în inimi să între adevărul,
Mântuitor și aspru.

ANTONIU

(fără să observe) Spune, nu s'ar putea
S'o văd?... O, înc'odată s'o văd... Și-apoi, de este
Să mor de-aceiași moarte ca marele Pompeiu...

FRONTO

Dar eu mă duc: rușine pe numele roman!...

MNESICLE

Ba eu rămân... Acela ce'n suflete cetește,
Lăsând de-o parte mila, simte un interes
Mare, văzând cum pierе omul prin patimă
Și cum (rânjind) aceia care patima a trezit
Menită e să piară de patima ei însăși!

SCENA VI.

ACEIAȘI, UN GRUP DE STRĂJERI EGIPTENI, UN CRAINIC.

CRAINICUL (de afară) Romane Marc'Antoni, și voi ceilalți,
aflați
Că veți avea în față, curând, pe doamna noastră.
Regina se coboară pentru-a sacrifica
Zeului Alexandru, ocrotitorul oștii.

ANTONIU (desperat) În fața bătăliei pierdute... ea aici!
Moartea-mi stă înaintea... Mântuitorul vine.
Eu nu mă pot desface din dulcea vrajă ei.
S'o așteptăm. (se uită împrejur) Nu-i nimeni? S'au
dus în luptă toți?
Și eu aici?... Eu încă aici?... Lângă acest
Grec cu filosofie în cap și în piept — golul,
Iar eu în cap, o Doamne, cu ea, numai cu ea.
O Romă muștrătoare, îți voi urma porunca
De moarte, dar o clipă s'o văd și s'o aud...
(apare Cleopatra cu un întreg cortegiu de femei, de preoți,
de sclavi și de ostași. Antoniu se dă după un desis)

CLEOPATRA Să stea întreaga flotă cu pânzele întinse!
Să nu se miște nimeni decât spre-a 'mpiedeca
Atacul care poate să vie-asupra noastră!
Ați înțeles? (către soldați, apăsător). Asupra noastră
de pe corăbii.
Ce se petrece-acolo pe țărm nu-i pentru noi.
Acei cari în luptă nu știu să ție pieptul,
Acei cari la 'ntâia ciocnire se clintesc,
Nu-s vrednici ca zeita să-i sprijine'n cădere.
Și mai ales nu-i vrednic acel care, atunci
Când tot se hotărăște, zace bolnav și singur,
Mojic fără de vlagă, pribeag fără noroc.

ANTONIU (care n'o vede) O, scorpie...

CLEOPATRA

Dar, fiindcă cele-ome-
nești se schimbă,

Veniți în juru-mi, preoți, și, ca să nu greșim
Pentru romana luptă, cercați rituri romane:
Cătați în măruntaie al luptelor sfârșit!

PREOTUL EGIPT Oracolele noastre de mult ți-au dat știință
Că omul, de departe când se întoarce iar
La cele părăsite, peire și rușine
Găsește... Și Antoniu, *el* este acest om...

CLEOPATRA Am auzit și glasul lui Cesar, care'n visu-mi
Il dojenia pe-acesta care nu este aici...
Dar vreau ca'n sacrificiu Roma să-mi dea răs-
punsul.

PREOT. ROMAN N'au vrut să mănce puii astăzi niciun grăunț,
Și m'am speriat de zvonul păsărilor.

CLEOPATRA

Cercați...

(Preotul așează victima tăiată pe altar și caută măruntaiele.)
PREOT. ROMAN Regină, semnul este grozav... Negru-i ficatul,
Putreziciunea verde începe'n mărunțai —
Să ne grăbim... Din urmă poate vine destinul...

CLEOPATRA Să ne grăbim!... Ce oare ne-ar mai opri pe loc ?

SCENA VII

Aceiași, ANTONIU.

ANTONIU

(grav) *Eu* te opresc. Acela care ți-am dat coroane
Câte nicio femeie pe lume n'a purtat
Și te-a făcut stăpână pe Asia întreagă,
Și din copiii altei iubiri, ca dintr'a mea,
Dăduiu regi la popoare supuse'n al meu nume.
Eu te opresc : această flotă este a mea,
Și ești a mea tu însăși cu tot ce ai.

CLEOPATRA (surprinsă) Antoniu ?
 (gânditoare) Să fiu a lui eu oare?... Dar el este
 al lui ?
 Norocu-l ridicase, norocul îl coboară.
 (către el) Ce vrei tu de la mine ?

ANTONIU (supus) Eu aş voi...

CLEOPATRA (imperios) Ce vrei ?
 (mânioasă) Fugar al oştii tale, în cine te mai sprijini ?

ANTONIU În cea care puterea mi-a luat...

CLEOPATRA Ori ți-am cerut
 S'o dai ?

ANTONIU Aste corăbii atârnă doar de mine.

CLEOPATRA De tine ? Te încearcă a li face un semn !
 (către cei din juru-i)
 Al cui este Egiptul și Asia întreagă ?

GLASURI Sunt ale zeității regine...-A Cleopatrei !

CLEOPATRA Să mergem !
 Luntrea poate înc'a ne mântui :
 Să se ridice semnul de grabnică plecare !

ANTONIU (în genunchi) Și eu rămân în urmă singur.

CLEOPATRA Cu soarta ta !
 (Cleopatra coboară cu întreaga-i suită, se suie'n luntre și
 prinde scara corăbiei. În stânga se îngrămădesc fugari.)

TREBONIU Cine o spadă are, întrînsa-i libertatea ! (iese)

ANTONIU S'a dus... Pierdute-s toate. Dar eu sunt încă viu.
 Cu sabia în mână afla-voiu drum la... Dânsa !...

C O R T I N A

ACTUL IV

SCENA I

(În fața sălii mormântului lui Alexandru)

PHORMION, EUDOXIA, MEMNON, DOI PREOȚI.

I PREOT Aici sunt mistagogii? Și au gătit tot ce
Se cere spre a face slujba lui Alexandru?
Adus-au candelabrul cu douăsprece ramuri?
Cu smirnă și tămâie suntem îndestulați?
Uleiul sfânt aprins e în candelarele sfinte?
Cimbalele de-aramă ni sunt la îndemână?

II PREOT E totu'n rânduială, tovarășe. Putem
Să încercăm o faptă mai grea ca orice alta:
Să întrebăm măreața umbră ce-i de făcut
În apriga urgie ce ni-a căzut asupra:
De ni-ar da îndurarea-i marele veșnicit!

I PREOT M'am închinat de-atâta vreme eroului,
Din fragedele-mi zile până astăzi, când sunt
Zdrobit de oboseala anilor miei din urmă,
Incât, dacă vre unul în lume ar râvni
Să capete cuvântul lui, voi fi eu acela!

II PREOT (curios) A mai vorbit vre-odată zeul mare și nou?
A spus soarta ce-așteaptă urmașii faptei sale?
A scos din greutate pe vre-un Faraon
Din ceștia de-acuma, ce alte nume poartă.

Și se înveșmântează într'un străin veșmânt,
De-ai zice că minunea nu merge pân'la dânșii?

PREOT

Odată Sirienii stăteau să ne doboare :
Era cuprinsă Marea de îmbulzirea lor,
Pe Istm sosiau Arabii în lanț de caravane :
Părea că ne incalcă întreaga Asie,
Că va fi iar stăpână ca supt regii păstori,
Iar oamenii de-aicea li vor sta în genunchi.
Nu mai era în inimi un gând de viitor.
Unii ziceau : și dacă un alt stăpân sosește,
Aceiași e robia sârmanului supus
Și sângeră subț biciul schimbat aceeași piele,
Cum lacrima ce cade e din același ochiu.
Alții, cei din oștirea grecească, gândiau astfel :
Ori nu e moștenirea aceeași pentru toți ?
N'am stat noi supt aceleași steaguri în lupta mare
Și n'am luat împreună întreg acest pământ ?
Se va preface-un nume, dar e aceeași fapta.
Atuncea neuitatul, gloriosul nostru domn,
Întăiu-al dinastiei marilor Ptolomei,
Veni către mormântul acesta, și 'ntrebarea
O puse cu întreagă desperarea din noi :
„Răspunde, Alexandre, al cui este Egiptul ?“.
Și pietrele imense s'au zguduit așa
De-ai fi crezut că templul întreg o să se darne,
Și-un glas parcă ieșise din fundul de mormânt,
Iar frunzele de aur de-asupra așternute
Se 'ntinseră asupra celui îngenunchiat
De ai fi zis că lasă o binecuvântare.

II PREOT

Atunci domniă asupra țerii noastre-un erou,
Și-acuma o femeie...

I PREOT

Nu zice: O femeie!
Regina întrupează toate puterile
Umane și divine... Ea este-un zeu de fapt,
Ca și aceia cari au dus din unu'n altul,
În viața schimbătoare, misterul milenar,
Tot așa de puternic și azi ca'n ziua 'n care
Coroanele-amândouă s'au strâns tot într'un pșent.

SCENA II

Aceiași. PHORMION, EUDOXIA, MEMNON.

(zgomot mare afară)

I PREOT

Ce este îmbulzeala aceasta?

II PREOT

Ce batjocuri?

I PREOT

Nu s'a văzut vre-odată mulțimea năvălind!

III PREOT

Ori nu-s ostași s'oprească această profanare?

IV PREOT

Privește cum de-avalma aleargă către noi:
Parc' ar vroi să prade locul de adorare...

I PREOT

Veniți spre apărarea templului, credincioși!

PHORMION

Ce s'apărăm? Egiptul cel sfânt sfârșește-acuma,
Din celele bătrâne fug zeii spre pustiu:
E plin de duhuri rele acum tot aierul.

MEMNON

De ce-am lăsat atâta avere după noi?
A noastră-i bogăția ascunsă'n subterane:
Sudoarea milenară ce s'a acumulat
Aici, e prefăcută în pietre nestimate.

UN GLAS

Dacă nu e Regina spre a ne apăra!
Să căutăm noi singuri și arme și merinde!
(Vuietul mulțimii crește).

UN GLAS Să se roage mai bine către divul Antoniu....

MEMNON Către învinsul care aduce către noi
Toată rușinea, toată primejdia căderii
Din înălțimea unor speranțe de nebuni?...

UN GLAS Să-și iea copii cari nu-s zei și să se ducă
Alăturea cu dânsul!

ALT GLAS Afară cu ei toți!
Dacă s'a stins întreaga rasă a zeilor,
Să proclamăm aicea republica....

UN CENTURION Ieșiți!
Sau sabia va face din voi topor de oase....
(Mulțimea se retrage)

UN GLAS Jos roaba lui Antoniu!...

MEMNON Jos hoții de Romani!...
Să se sfârșească odată cu aști străini nemernici!

PHORMION Decât să se prăvale asupra-ni din nou
Avida'ngrămadire a cetelor romane,
Decât din nou un Cesar să ne prade pe noi,
Să dărâăm întreaga clădire-a vremii moarte
Și să 'mpărțim ce zace într'insa adunat
Prin truda celor cari ni-au dat viața nouă:

EUDOXIA Să desbrăcăm ușorii de aurul cel greu!

MEMNON Să scoatem din păreții de marmură smaragdul!
(scot cuțitele)

I PREOT Nu e nimeni aice spre a împiedeca
Ierosilia asta, în veci neauzită?

SCENA III.

Acciași, SOLDAȚI

UN CENTURION Afară! Toți afară! Afară, căci lovim!
Gloată fără rușine ce te arunci spre templu,
În clipa când poporul întreg este chemat
Să întovărășească solemna invocare
A divei Cleopatra spre divul Alexandru.

SCENA IV.

CLEOPATRA, MARCUS LIVIUS, ARSINOE. Suită.

M. LIVIUS (stăruitor) Nu-i nici o îndoială că va veni Antoniu.

ARSINOE Regina-i stăpânită acuma de alt gând.
Să o lăsăm în pace...

M. LIVIUS Dar, dacă siguranța
Există ca îndată el se va înturna,
Făcând din astă țară temeiul gloriei
Ce nu se va mai stinge?...

CLEOPATRA (preocupată) Venit-a ceasul greu
Și mare. Sunt în stare să 'nfrunt a lui mărire?
N'aduc cu mine urma vieții ceam dus,
Praful de iubiri vulgare și sânge de înfrângeri!..
Așa de greu mi-i mersul și n'am decât doi pași
Ca să'ngenunchiu în fața grandiosului sepulcru.

M. LIVIUS De ce se 'nviersunează Regina a cerca
Farmece-asupra căror domnesc vrăji neștiute?
O va scăpa acela care-a dus-o 'n triumf
De la un colț la altul al Asiei supuse,
Acel ce, din învinsa, din roaba ce a fost,
Făcu împărăteasa atâtor țări înfrânte.
Ce poate Alexandru mort, când Antoniu-i viu?

- ARSINOE (îngrozită) Ci eu îți spun, oprește... Oprește
profanarea!
El e aici în toate... Și-acesta nu-i un ceas
În care să se-atingă, nemernic, zeul nostru!
- CLEOPATRA (ca din vis) Ce vă neliniștește? Cine sunteți aici?
Înlături toată lumea, și numai mistagogii
Să'nceapă curățirea lăcașului divin...
Toți ceilalți la o parte!.. Mă auziți? Cu toții!
- ARSINOE Romane, împlinește dorința ei! Te du!
Ne-om întâlni aiurea, dacă dat ni mai este
După ziua aceea...
- M. LIVIUS De Actium vorbești!
De fuga noastră care ni-a'ntipărit rușinea?
Ori a mai fost Antoniu învins până atunci?
- ARSINOE Zeița noastră aduce doar binecuvântarea,
Dar într'un leneș cine mai poate deștepta
Puterea care'ntr'însul s'a stins de mult? Zi:
Cine?
- CLEOPATRA (care a prins ultimele cuvinte)
Un om vorbi, sau zidul a prins de-odată glas,
Ca să mă lămurească asupra sorții mele?
Puterea care'n mine s'a stins... O da, s'a stins,
Și de aceea caut în jur sprijin la alții...
- I PREOT Regina șovăiește? Mă duc să-i spun că e
Clipa mai potrivită pentru oracol... Cerul
E calm ca primăvara, și stele se 'ntâlnesc,
Care de luni așteaptă să fie împreună... (tare)
Toți cei de altă lege, afară! Nici femei
Să nu rămâie'n clipa misterului ieratic...
- CLEOPATRA (ca visând) Da, mergeți toți înlături... Doar preoții,
și eu...
Nu-s de prisos eu oare?

I PREOT

Cum ai fi tu, Regină?

M. LIVIUS

Dar nu pot de aice să plec, făr'a fi spus
Solia ce cu mine-i trimeasă de Antoniu,
De soț către soție, de domn spre doamna lui.
(se îndreaptă spre dânsa)

II PREOT

Ce caută păgânul acesta chiar atuncea
Când stă ceremonia să'nceapă?... 'Nlături tu!

M. LIVIUS

Înlături voi, o preoți ai unei lumi pierdute!
Nu faceți încercarea a vă împotrivi!
(dârz) Regină și zeiță, ascultă ce-ți aduc.

CLEOPATRA

Zeiță, nu! Regină poate mai sunt... Și cine-
Mi vorbește? Țu un preot? Sau poate un ostaș?
Nevoie am de sfatul oricui în clipa tainei...

M. LIVIUS

Nu este-aici o taină, ci te vestesc cum că
Antoniu-i viu și strânge acum o oaste nouă,
Că-i gata să alerge spre a te mântui
Mai sigur decât toată lumea de zei și zine
Ce n'au glas de când gura li-i plină de pământ...
Lasă-i în pace! Vine viața și iubirea!

CLEOPATRA

Păgâne, pân'aice încă mă urmărești?
Ori n'am răbdat rușinea atingerii profane
Și jugul prefăcutei iubiri l-am pus pe gât
Și am mușcat cu dinții zdrobiți frâul de aur?
N'am suferit alături de mine un rânđaș
Zăcând în patul care da zeilor odihnă?
Beat și nebun de pofte spurcate l-am ținut
Acolo unde'n tronul de aur Faraonii
Dădeau o judecată sacră supușilor?
Se'nfiora întreaga mea carne când pune
Pe gura-mi tremurândă umeda-i sărutare?
Victoria odată singură îl scusă

C'a îndrăznit s'așeze aice putregaiul
Cârciumelor de lagăr și-al lupanarelor?
Acum soarta-l aruncă în sânge și în praf.
Și eu îl voi culege și-l voi spăla de toate,
Și voi lega o soartă ce încă n'a apus
De soarta-i ce nu poate în veci să se ridice?
Când gându-mi se înalță smerit spre Alexandru,
Și cer, ca o urmașă a lui, ultimul sfat,
Ce vine-acest nemernic să-mi mai răsară 'n cale?
Pe-această zdreanță, preoți, afară-l izgoniți!
Ostași ai miei, pe-ostașul înfrângerii și-al fugii
Petreceți-l în locul unde nu va 'ndrăzni
Să mai vorbească astfel precum odinioară!

M. LIVIUS Eu îți vorbesc, Regină, ce mi s'a 'ncredințat:
Se va 'ntoarce-Antoniu din nou în aste locuri,
Il vei vedea, și iarăși te vei înfiora,
Nu de desgust: de frica unui om ca acesta.
Și-l vei iubi, ca roabă, din nou îl vei iubi.

GLASURI Afară ticălosul ce-a jignit pe Regină!

M. LIVIUS Și-ți mai spun și aceasta: Chiar dacă ar voi
O soartă pătimasă peirea lui, ei bine
N'ar fi nepedepsită purtarea ta, căci e
Cine să pedepsească pe toți insultătorii
Republicei romane: e Roma...

CLEOPATRA 'Nchipuiri!
Poporul îl așteaptă afară: dați-i-l!

SCENA V

(Preoții și mistagogii duc pe Cleopatra în fața sepulcrului)

I-IUL MISTAGOG Misteru-i adevărul; viața închipuire:
E trecător aceia ce-aieva o vedem
Și numai nevăzutul este divin și veșnic.

- AL DOILEA Noi ne mișcăm, și credem că-i de la noi mișcarea,
Dar pașii cari-i facem vin din adâncul mut
Și mergem către scopul pe care nu-l cunoaștem.
- AL TREILEA Nu are sens o viață, ci toate la un loc,
Și'n dosul lor mai este ceva ce nu trăiește,
Dar de acolo pleacă viețile ce curg.
- AL PATRULEA Viața care moare e moartea care trece,
Și numai când o undă se'ntoarce la izvor,
Recapătă întreaga putere-a nemuririi.
- AL CINCILEA Cei vii văd numai lucruri care cad în lumina
Clipei ce se strecoară, și morții singuri știu
Intregul șir al celor care au început.
- AL ȘEASELEA Și, pe aceia dacă i-ajunge jertfa noastră,
Din tot ceia ce clipa trecând ni-a dăruit
Noi cerem deslușirea celor ce-or fi pe urmă.
- I PREOT Invie Alexandre, biruitorule!
(Mistagogii tămâie mormântul)
- II PREOT Tu, cel care știi toate, găsește un cuvânt!
Indreptător de țară, păzește-ți moștenirea!
- I PREOT Nu ne lăsa, o Doamne, bătuți și părăsiți!
Înlătură păgânul, străinul, prădătorul!
Reginei și zeiței, rege și zeu, îi spune
Ce cale să apuce în viforul cumplit
Care se năpustește asupra 'mpărăției!
Păstrează legea bună prin cei ce o servesc!
Ajută Monarhia de cinci ori milenară!
- II PREOT Zeule Alexandre, fie-i de ajutor!
- I PREOT Și-acuma, când tot ritul sacru s'a împlinit,
Când vechea litanie a tămâiat mormântul,

Când s'a sfârșit întreaga vrajă a imnului,
Rămâi, o Cleopatră, singură spre-a vorbi
Acelui care singur poate un sfat să-ți deie,
Acelui care singur ajunge-a ne scăpa:
Noi vom uni de-afară doar rugăciunea noastră.

SCENA VI

CLEOPATRA singură.

CLEOPATRA Ajută-mă 'n durerea mea mare, Alexandre!
Nu te uita la mine, la ceia ce am fost,—
O, cu atâtea lacrimi am fost, cu-atâta silă!—;
Nu te uita la mine ce sunt: o frunză 'n vânt:
O vestejește frigul și-o sfarâmă furtuna;
Nu te uita la bieții copii nevinovați
Ce mi i-a dat iubirea pe care n'am voit-o
Și cari au în vine un sânge de amestec,
Care împuținează divinitatea mea;
Nu te uita la toate cele ce sunt acum:
La țara peste care Romanii au domnit,
La oamenii ce viața și-au dus-o în robie,
La preoții tăi cari trăit-au umiliți,
Pe când usurpatorii veniau cu-altare nouă.
Primești acestea toate, zeule, le primești?
Lași fără de-apărare pe fiii voii tale?
(Tăcere. Regina sună din trâmbița de argint; afară, imnul)
Ci uită-te la fapta ce o ai săvârșit,
La lumile supuse unui gând nou și mare,
La viitorul care prin tine s'a găsit,
La aurora care-ai deschis-o omenirii
Și fără de amiază s'apleacă spre amurg.
Ce să fac eu, părinte divin, mărturisește-mi!
(Tăcere. Regina sună din trâmbița de argint; afară imnul)
Oricărui om îi este iertat să-și uite fapta,

S'o lase'n părăsire și s'o vadă murind,
 De și a ta-i o faptă cum n'a mai fost o alta
 Și cum n'a fi o alta ca dânsa în etern.
 Poți să jertfești și ceia ce ți-au dat singuri zeei,
 De și nu jucărie ți-au fost încredințat.
 Dar uită-te ce este să piar'acum : o lume,
 O lume care astăzi se ține de acest
 Pământ sfințit, de mine ce port diadema asta,
 Pe care pe mormântul tău o depun astfel.
 (pune diadema pe mormânt)
 Nu e faptă de oameni această Monarhie
 Ce s'a 'nălțat ca focul altarelor spre cer,
 Pierzându-se în raza luminilor eterne :
 Din Ur cel vechiu, din Larsa, din vechiul Babilon,
 Dela Asur cu sânge hrănit și cu durere,
 Dela întâii cari purtară dublul semn
 Al țării egiptene unite'n Teba, 'n Memphis
 Ei pân'la ce păstrează Alexandria ta,
 Ște peste popoare o singură idee :
 Tot ce-i mai bun pe lume prin ea se săvârși :
 Temple și piramide, mastabe, obelisce,
 Alei de sfincși, palate, picturi și sacre cărți,
 Fără de dânsa spune ce-ar fi : încă o fiară !
 Și-acum peste mânia aceasta vine-un vânt,
 Un vânt de nimicire, un vânt de profanare :
 Pe marmorele albe, pe aur și pe-argint
 Mitul sălbătăciei începe-a se prelinge.
 Se mai pot face-odată cele cinci mii de ani ?
 Ajută-ne comoara să o păstrăm întreagă !
 (Tăcere. Regina sună din trâmbiță ; imnul.)
 Tu nu răspunzi ? Atâta e prețul care-l pui
 Pe opera mulțimii de ani ce înspăimântă ?
 Să se sfârșească toate atunci, și eu întâiu !
 (pe gânduri)

Ori poate eu sunt vina că tace glasul tău?
Eu am chemat asupra lumii urgia asta?
Prin fapta silniciei eu am desonorat,
Cu trupul meu acesta, coroana Monarhiei?
Este o ispășire a mea, numai a mea?
Peste oasele mele veni-va mântuirea?
Prin alții decât mine poate fi tot salvat?
Coroana nu-i de vină, ci capul care-o poartă.
Eu ți-l aduc: primește-l, eram mândră de el,
Dar mai mândră de ceia ce 'nfățișez pe lume.
Mai mare sacrificiu nu pot a-ți dăruî.
Ascultă-mă și scapă-ți, zeule, moștenirea!
(Tăcere. Regina sună din trâmbiță; imnul.)
Ori sângele meu însuși îl vrei, îl vrei întreg?
Păcatul care-asupra fiilor a trecut
Să ceară și jertfirea fără vinovăție
A lor? Tu care fiii tăi nu i-ai apărat
Și au murit de arma crunt' a dușmanului,
Pe-ai miei îi vrei? Zi, doamne, și pe dânșii îi vrei?
De vrei, ți-i dau. Să piară sângele ptolomeic,
Dar Monarhia sfântă să treacă la alt neam.
Ce pot să-ți dau, o rege sacru, mai scump pe
lume?

(Tăcere. Regina sună din trâmbiță; imnul.)

Răspunzi?

(Un vuiet cutremură mormântul.)

Eu știu acuma ce mai am de făcut.

C O R T I N A

CLEOPATRA In mâna celor cari mă cer: a zeilor.

ARSINOE Zeii sunt morți, odată ce tu te-ai dus la ei.

CLEOPATRA (se ridică) Nu blăstăma! Prin blăstăm ajungem
toți aice:
Stau două legi în urma noastră, și le-am călcat.
Am pus în loc o biată șubredă cugetare
A noastră, și într'însa aflat-am ajutor?
Niciunul, da, niciunul, și de aceia astăzi
Pornesc să dau solie celui mare și sfânt,
Lui Alexandru, care vă va întinde scutul
Și din năvălitorii de azi, din cei de mâni,
Se va alege praful și fumul. Da, atâta!

ARSINOE Dar ce e Alexandru însuși fără de cea
In care întrupată e azi divinitatea?

CLEOPATRA Zeii se 'ntorc la zeii din cari au venit
Atuncea când pământul e pradă dracilor!
Arsinoe, ascultă, voi veți trăi mai mult.

ARSINOE O nu, regină, dragă...

CLEOPATRA Ba da, voi veți trăi
Și veți vedea cum toate se'mpacă fără mine.
Cerută sunt aiurea, și acolò mă duc,
Precum pe rug soția brahmanului se suie
Și'n focul care-o arde, păcatele-i se pierd,
Luând odată cu ele și-a'lumii celeilalte...

ARSINOE Dar, dacă e zeița legată de-ai săi zei,
Acest pământ își cere Regina....

CLEOPATRA (Se ridică). Ți se pare?
Dar s'a mișcat o frunză de când eu pățimesc?
Își poartă Nilul unda mai iute ca'nainte?
Privește: Este'n soare o pată? Niciun nor

Nu tulbură albastrul cel limpede al zilei.

(deschide fereastra)

Ascultă catârarul care trece cântând
Și zvonul de ciocane lucrând la piramida
Celui dintâiu din neamul meu care va peri.
Copiii râd și mame îi prind cu brațe 'ntinse,
Bătrânii stau pe prispă cu gândul la trecut,
Un vultur îmi arată drumul ce merge'n ceruri....
Nu te'nșela, copilă. Mâne, când nu voiui fi,
Vedea-vei pe mormântu-mi flori, raze, bucurie,
Iar eu din înălțimea supremă voiui veghia
Asupra celor cari nu m'au urmat pe mine.

ARSINOE

(care a fost la fereastră),

Regină, dar o lume așteaptă de demult
Să-ți spuie-o vorbă...

CLEOPATRA

Cine-s?

ARSINOE

Vino aici aproape!

Nu vezi arhonți în haine grele de fir de aur?

CLEOPATRA

Mișeii!... Unde-i arma cu care au luptat
Pentru onoarea astei țări și a seminției?

ARSINOE

Așa i-a făcut vremea. De ce i-am osândi?
Dar iată negustorii bătrâni proptiți în cârje.

CLEOPATRA

Să deie ce mai este în punga lor ascuns
Romanului de mâne, ce va veni să-i prade...
Ce fac cu ei?

ARSINOE

Cerut-ai vre-odată jertfa lor,
Așa, fățiș, cum este datina?

CLEOPATRA

Să pierd vremea?

ARSINOE

Iată țărani...

CLEOPATRA Ah, robii ce nu-s buni de nimic,
Cu buzele lipite de urma pașilor
Celui mai nou din ceia cari-și fac râs de dâșii!

ARSINOE Și preoții, regină, preoții, iată-i toți:
Li scânteie în soare hainele de mătăasă,
Și aurul aruncă lumini care orbesc:
Iată întâiu aceia ai lui Zeus Ammon, stăpânul.
Pe urmă ai Isidei, apărătoarea noastră,
Ai lui Typhon și ai lui Apis și ai lui Hor;
Se'nșiră mistagogii înfășurați în văluri...
Mulțimea îngenunche uimită'n fața lor...

CLEOPATRA Să vie înăuntru preoții!.. Am nevoie
De înc'o rugăciune până nu voi pleca.
(Arsinoe face un semn).
Să vie, spre urarea de bine, preoții!

SCENA II

ACELEAȘI, PREOȚI, MISTAGOGI

I PREOT S'a auzit, Regină, un zvon nenchipuit:
Că după închinarea la zeul Alexandru
Egiptul nu mai are stăpână, că nu vrei
Să mai primești pe nimeni, că vrei—o Doamne
sfinte!...

GLAS Păzește-ne de ceasul când ne va părăsi!

GLAS Și să te ție Ammon ani lungi de fericire!

I MISTAGOG Plecarea ta de-aice nu este scrisă 'n stele.

II MISTAGOG În cărțile bătrâne nu este un cuvânt
Despre-o Regină care... Cum aş spune cuvântul?

- CLEOPATRA Care, fără s'aștepte ceasul cel mai grozav,
Când i s'ar pune gâtul supt jug și-ar fi târâtă,
Priveliște mulțimii romane, ar voi
Mai bine să se ducă lângă ai săi în ceruri...
- I MISTAGOG La ceruri nu se duce nimeni decât chemat.
Și noi știm prin ce semne se chiam' acolo viii.
- CLEOPATRA Dar eu sunt o zeiță, și mor pe voia mea.
- I PREOT E hotărârea asta a ta fără întors?
- CLEOPATRA Ori s'a schimbat pe lume ceva spre a mă 'ntoarce?
- I PREOT Da, și, de vrei dovada, acuma ți-o aduc.
- CLEOPATRA Inchipuiri deșarte, vorbe fără temei!
De mult îmi stă aproape veninul; dacă sfărm
Ușoara 'nvelitură, sunt liberă și tare:
Nu e nicio putere ce m'ar împiedeca
De a-mi face intrarea'n Olimpul ce m'așteaptă.
- PREOTUL Aruncă 'nvelitoarea veninului, căci azi
Nu mai e nicio frică de 'nvingător: Antoniu...
- CLEOPARA Antoniu se gătește să cadă în genunchi
În fața celui care nu poate să-l mai ierte.
Și, fiindcă țara noastră de el s'a alipit,
Va fi războiu aice și sânge, lacrimi.
În urmă biruința cea nouă va veni
Și veți fi robi cu toții,—dar nu și Cleopatra.
- PREOTUL Nu vom fi robi, ci omul care va stăpâni
Nu mai are nevoie să biruie pământul
Acestei țări... Antoniu?... Cetește scrisul lui.
- CLEOPATRA (înlătură hârtia)
Arsinoe, ridică scrisoarea lui Antoniu.
De mai are nevoie să fie ajutat,

- Nu voi fi eu aceia ce 'ntârziindu-mi moartea,
Spre-o nouă umilință cu dânsul voi zbura.
S'a isprăvit cu viața noastră, Arsinoe,
El va trăi, căci unul care s'a ridicat
De jos ca dânsul, are puteri să se smerească,
Dar cine-a fost ca mine nu poate altceva
Decât pe tron în slavă, ori jos în fundul groapei.
- PREOTUL De ce nu ai răbdare, Regină?, căci au vrut
Zeii să fie altfel: tu să domnești, iar dânsul...
- CLEOPATRA Simt cum mă 'ndeamnă 'n urmă puteri mai sus
de mine:
Să isprăvim cu-această ultimă comedie!
De n'ați știut în ceasul luptei să m'ajutați,
De ce-mi sunteți povară în ceasul liberării?
Arsinoe, cetește...
- ARSINOE Regina mea, nu pot.
Sunt lucruri ca acelea pe care nicio limbă
Străină nu le spune unui stăpânitor.
E scrisă soarta lumii întregi în aste rânduri!
- CLEOPATRA (smulge scrisoarea)
Ce poate fi? Ori credeți voi încă în minciuni?
Dar e a suta oară de când roagă cu lacrimi
Să se întoarcă unde victoria l-a pus
Și unde niciodată înfrânt nu s'a întoarce:
Doar i-am spus că de astăzi cu mine s'a sfârșit.
- PREOTUL Și tocmai de aceia tu l-ai ucis pe dânsul.
- CLEOPATRA (Mirată și cu emoție) Pe dânsul? Pe Antoniu? Săr-
manul! Voi visați?
Eu nu-l iubesc: de dânsul mi-e silă! Cât de silă!...
Dar el a stat alături de mine 'n bucurii
Și a fost bun odată... Odată bun, dar laș...

Laș fără 'nchipuire și fără de iertare...
Dar el e viu... Să-și cate singur de soarta lui!...
Ori ce i-am spus?... Aceia ce trebuiau a-i spune,
Ca să nu se târască pe lespezi în zădar,
Ca să nu-mi îmbăleze buzele lui piciorul,...

PREOTUL

Cetește, o Regină, și te'i încredința.

CLEOPATRA

Dar eu mă tem... O Doamne, ori dintre zei
fac parte?

O știu, o simt, dar suflet mi-a fost dat de femeie...
(decisă) Ori nu, decât prin alții să aflu cea fost
Cu acești ochi ceti-voiu osânda ce m'așteaptă...
(cetește)

„Cleopatrei, Regina pe care-o am iubit“—

—Dar eu nu! Către dânsul făcut-am un pas oare?

Ce am știut în ceasul când el s'a'nfățișat

Ca Heraklès de tare și ca Ares de mândru?—

„De-aceia 'n clipa 'n care te mai ține aici

Cât de slaba simțire a celor pământene,

Află că înaintea ta am pornit la drum

Și că de-un singur lucru îmi pare rău: că nu e,

Aiurea, loc în care să ne putem vedea,

Căci eu mă duc în Tartar, iar tu te'nalți la ceruri“.

(îngrozită) Deci s'a sfârșit?... C'o vorbă eu însumi
l-am ucis?

Și nu era Antoniu atâta de mișel,

Și-l chinuia atâta iubire-adevărată

Încât, la gândul morții mele, a cutezat

Să-și puie capăt vieții?... Și, spuneți, pe ce cale...

Ori nu, nu spuneți... Moartea lui singură-i destul

Ca să pornesc pe suflet cu-atât de grea povară.

UN PREOT

S'a aruncat în spada-i și'ndată s'a și stins:

Acum înalță rugul sclavii să-i ardă trupul...

CLEOPATRA Grozav! grozav!

I PREOT (căt're al doilea) Să-i spunem ce mai avem de spus?

II PREOT Ci spune-i-o... Prin vestea asta o să se'ndemne
La viață și la faptă... Vrâsta nu i-a trecut
Și-i atât de frumoasă, cum n'a mai fost zeiță.

I PREOT Regină, o, Regină, m'ascuți?

CLEOPATRA Ascult. Ce vreți?

I PREOT Cum nu-i nici o durere etern nemângâiată,
Ți s'a trimis din ceruri spre-a te îmbuna
Solie de 'mpăcare și multă bucurie.

CLEOPATRA Ce bucurie? Cine? Sărmanul capul meu!

PREOTUL Este-un Roman...

CLEOPATRA Ajunge; nu vreau să-l văd în față!

PREOTUL Primește-l, căci o cere neapărat: altfel...

CLEOPATRA O, înțeleg... căci altfel el intră fără voie.
Sunt roabă... De acuma sunt biata roab'a lor!
Să între!.. Arsinoe, eu mă ucid acuma...

ARSINOE Te liniștește... Cine poate descoperi
Ce-aduce solul?.. Zeii adesea ne cufundă
Adânc ca să ne 'nalțe îndată și mai sus...
Căci numai astfel mila lor o putem cunoaște....

CLEOPATRA Să între!

SCENA III

Aceiași, UN ROMAN

CLEOPATRA (se zguduie) Spune iute solia ce-o aduci!

ROMANUL Solie? N'am solie, ci numai o poruncă.
Caius Iulius Cesar trimete-acest cuvânt:

Acea care pe Cesar cel mare-l puse'n lanțuri
Și dete lui Antoniu o viață de rușini
Este chemată'n fața lui și în fața Romei:
Corabia așteaptă a o primi în port.
Triumful se gătește: ea are-un rost într'însul.

CLEOPATRA

Triumf? Eu roab'alături de Greci și de Sirieni...
Această frumuseță să sature mulțimea
Setoasă de petreceri a Romei? Asta nu!
Așteaptă tu... Coboară în port cu ceialalți:
Veți auzi cu toții răspunsul meu.
(Arsinoe cearcă să se apropie)

Nici tu,
Nici nimene.. Tu du-te acolo la ai miei
Și spune-li că liberi sunt să-și armeze mâna,
Că nu-i bine să piară în cuib pui de lei
Când a pătruns săgeata în însuși trupul mamei.
Sst! sst! Destul... Puterea zeilor stăpânește.
(Cei de față se retrag)

SCENA IV.

singură CLEOPATRA

CLEOPATRA

Să-mi pregătesc odihna după rostul bătrân;
Nu trebuie Regina să se 'njoyească'n moarte.
Ai fost altar, cămară, acum tu vei fi
Sepulcru... Dar m'așteaptă încă o datorie.
Mulțimii ce zvonește jos, am înc'un cuvânt
De spus ca să se știe cum moare Cleopatra.
(Pe terasă spre popor)
Sunați un ultim sunet, trâmbițe de argint!
(trâmbițele sună)
Vă apropiați voi cari-ați trăit supt stăpânirea,
Cu zile luminoase și zile de dureri,

A ultimei zeițe care ocupă tronul...

(strigăt de durere)

De când trăiau alături puterile cerești,
Și oamenii, de-atâtea mii de ani, toată lumea
A fost supt sceptrul sacru al fiilor de zei;
Acum se prăbușește cerul peste mărirea
Cea sfânt'a Monarhiei. Pământu-i profanat.

(strigăt de durere)

Din colțurile cele mai pline de'ntunerec,
Din codri și din tainiți, din mlaștini și din stânci,
Vin cei asupra căror nu-i binecuvântarea:
Cu simplele lor rituri vreau a înlocui
Ce-a fost mare și sacru de la un neam la altul...
Cu aspra lor putere ei sfarmă'n calea lor
Și templele divine și-acest templu-al puterii,
Ce este Monarhia. Coroane zac în lut
Și purpura se rupe în spini 'nfrângerii,
Cu sceptrele sfărmate copii scobesc în praf:
Nu este niciun mijloc ca să oprim potopul.

(strigăt de durere)

Nu mă doare de mine: mi-a fost milă de voi.
M'am coborât în cripta marelui Alexandru
Și l-am rugat să cruțe poporul egiptean:
El a stat mut și rece la rugăciunea noastră.

(strigăt de durere)

Și-atuncea, în durerea cea mare-am înțeles
Că el cere o jertfă spre-a 'mpiedeca destinul:
Jertfa cea mai prețioasă a sângelui divin,—
Și i-am întins pe-aceia a seminției mele.

(îngHITE otrava. Cu sFORȚARE)

El o primește-acuma, căci mă sfârșesc, mă duc.

(strigăt de durere)

Să mi se ardă trupul; căci nu vreau nici cenuşa-mi
Să o atingă pasul celui d'intâiu Roman
Ce-şi va înfige arma pe pragul tronului
Lui Alexandru. Preoţi, cântaţi imnul suprem
Către strămoşi: se 'nalţă liberă Cleopatra.
(cade)

CORTINA